

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

December 1977

*Lær af fortiden - Lev i nutiden
Virk for fremtiden*

Nr. 211 - 36. årgang

Julegæssene plukkes

Maleri af Anna Ancher

Statens Museum for Kunst

**Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening**
oprettet 5. juli 1941

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
tlf. (09) 32 14 61.

**Kasserer, sekretær og
annonceekspedition:**

Fru Inger Hansen, Gassehaven 56, 2840 Holte,
tlf. (02) 80 25 37. Postgiro nr. 8 08 31 42

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersenens Boulevard 4
(2. sal t. v.), 1553 København V, tlf. (01) 11 67 20
Ledere: Arkivarerne P. K. Hofmansen og
Annalise Alstrøm, tlf. (01) ØBRO 95 64. (Træffes
på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14—16 el. eft. aft.)

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Frederiksgade 1,
1265 København K., tlf. (01) 1177 88.

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Jens P. Petersen, Fa-
rendløse, 4100 Ringsted, tlf. (03) 64 00 24.

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Jæger-
gaarden, Høllund, 7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard,
6870 Ølgod, tlf. (05) 24 30 87.

Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretnings-
udvalg.

Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390 Hundested,
tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6630 Rødding,
tlf. (04) 84 62 03.

Gårdejer Jørgen Skoven, „Skoven“, Asdal,
9950 Hirtshals, tlf. (08) 97 11 66.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund,
5350 Rynkeby, tlf. (09) 39 13 17.

Formand for bladudvalget.

Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm,
5560 Arup, tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9-10).

Gårdejer Børge K. Fjordside, Skalstrup,
7570 Vemb, tlf. (07) 88 40 94.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling,
tlf. (07) 58 10 11.

Gårdejer Poul Ipsen, Paradisgaarden,
3740 Svaneke, tlf. (03) 99 65 35.

Gårdejer N. Sehested, Holmstol, 8883 Gjern,
tlf. (06) 87 50 19.

Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard,
8991 Spentrup, tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Erik Strange, Trættevejen 41, Øverup,
4800 Nykøbing F., tlf. (03) 83 92 12.

Formand for arkivudvalget.

Bladet er medlem af
DANSK Fagpresseforening.

Dansk Slægtsgaardsforenings nye landsfor-
mand, gdr. Jens P. Petersen, Farendløse,
sender ved sin overtagelse af hvervet den-
ne hilsen til medlemmerne.

Jeg tror, det kan siges, at vi i slægtsgaardsar-
bejdet ligesom befinder os i den tredje periode.
Det gik i gang under krigens hårde tryk, hvor
vi i slægtsgårdene måtte dige for ikke at vige
ud. Det fortsatte i efterkrigsårene under en hi-
storisk og aktuel forpligtelse til at værne og
betrygge landbofamiliens hele virke under skif-
tende og usikre vilkår. Og vi er nu i den lysere
tid med problemstillinger af stor sværhedsgrad
der rækker frem til slægtsgården og dens fami-
lie ved generationsskiftet.

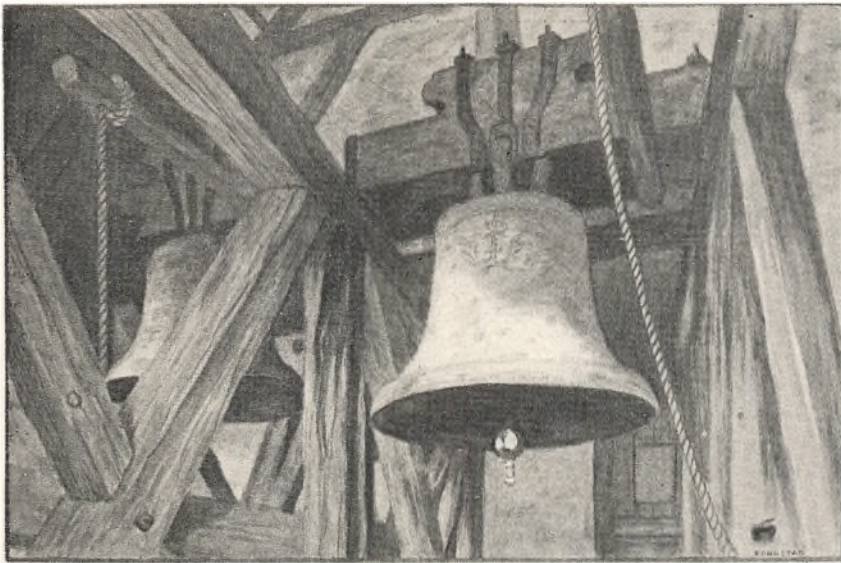
Der er meget at være opmærksom på i vor tid,
og vi vil prøve at følge lovgivningen, at rette
ind og øve kritik ud fra en positiv indstilling.
Og vi skal være holdningsbevidste for at tjene
slægtsgårdene, så ansvarsfølelsen overfor det
betroede og arvede kan leve videre og blive
styrket. En sund holdning overfor hjem og sam-
fund via trofasthed, demokratisk tankegang og
aktivt fastholde ved værdier og nyttig gerning
i hverdagen er et påkrævet tidskrav.

Det frie samfund og sikring af privat foretag-
somhed og appel til bred forståelse bagud, gi-
ver den bedste trivsel i danske landbohjem. Her
findes vor opgave i en tid med trusler og nær-
gående indgreb og statsdirigering under udvik-
ling.

Jeg beder alle, der læser dette være med i
en forøget aktivitet, der understreger vor ind-
sats og holdning og som kan betyde, at mange
flere slutter op. Jeg takker alle landet over for
året der gik og håber på en ny og fast tilkende-
givelse i det ny år med det uforanderlige sigte:
at løfte i flok som slægtsgårdenes værnere.

Hjertelig hilsen ved jul og nytår.

JENS P. PETERSEN.

JULEKLOKKER

ET EFTERLADT, HJIDTIL UTRYKT DIGT AF HERMAN BANG · MED AKVAREL OG RAMME AF KR. KONGSTAD

Juleklokker –
 Lyd nu over Landet.
 Juleklokker –
 Lyd, mens Sneen falder
 lindt og lunt
 og blødt paa alle Veje.
 Juleklokker –
 Fredens Herre kalder.

»Fred paa Jorden« –
 skønne Drøm at drømme.
 Fred i Hjertet
 skønnere at kende.
 Lindring for
 de evigt dybe Vunder.
 For det syge Hjerte
 Fredsens Stunder –
 Lindring, Lindring
 for dets Arv og Vunder.

Klokker, Klokker,
 Juleklokker alle:
 Lad i syge Hjerter
 Fred der falde.

Sov mit Hjerte,
 sov til Klokkeklangen,
 sov, som Barnet blidt,
 der sover træt og længe.
 Sov, mit Hjerte,
 sov foruden Drømme:
 Drømmen selv er Savn
 og bringer Smerte;
 sov –
 blund ind, mit Hjerte.
 Klokker, Klokker,
 Juleklokker alle:
 Lad i syge Hjerter
 Fred der falde.

Hovedbestyrelsesmøde

Onsdag den 9. november 1977 afholdt hovedbestyrelsen sit halvårslige møde. — Efter nogle smukke mindeord over foreningens afdøde formand, gårdejer Chr. R. Christensen, gik man over til valg af bestyrelsen. Det med spænding imødesete valg af ny landformand foregik yderst fredeligt, idet gårdejer Jens Peter Petersen valgtes enstemmigt og uden modkandidat til ny landsformand. Til ny næstformand valgtes gårdejer Holger B. Juul, Høllund, idet den hidtidige næstformand gdr. Ejner Pedersen, Kikhavn, ønskede at blive fritaget for denne post. Til de forskellige udvalgsposter skete der en del ændringer, hvorfor vi nedenfor bringer en liste over samtlige udvalg med den ny sammensætning.

Sekretæren, fru Inger Hansen, gav en del orienterende bemærkninger om det daglige arbejde og blev siden suppleret af revisor Kr. Foged, der dels fremlagde et revideret og meget tilfredsstillende regnskab, dels forelagde et ud-

kast til budget for det kommende år. Hovedbestyrelsen godkendte såvel regnskab som budget, men forudså dog væsentlige stigninger på grund af den økonomiske situation. For at stå rustet mod en sådan situation, drøftede man forskellige muligheder og hovedbestyrelsen endes om fastsættelse af et *enhedskontingent* for alle medlemmer på 50 kr. — Dette fandt hovedbestyrelsen både forsvarligt, retfærdigt og særdeles rimeligt på baggrund af hvad andre foreninger tager i kontingent. Det er nu håbet, at medlemmerne stiller sig forstående overfor denne kontingentansættelse.

For arkivet og bladet aflagde de respektive formænd, Erik Strange og Bent Bjergskov, beretninger. Begge aktiver arbejdede godt, og efter hvad der skønnedes også til medlemmernes tilfredshed.

Næste hovedbestyrelsesmøde blev fastsat til 14.—15. februar.

Red.

Noter fra mødet

Jens og Anna Jensens Fond, der bestyres af Dansk Slægtsgaardsforening, har skrevet til Jordlovsudvalget med anmodning om at få udpeget et nyt medlem til Fondsbestyrelsen i stedet for afdøde Chr. R. Christensen.

Familien har skænket Chr. R. Christensens personlige arkivalier til Slægtsgaardsforeningens arkiv.

Den ny landsformand Jens Peter Petersen har modtaget Chr. R. Christensens private indbundne eksemplarer af „Slægtsgaarden“, og samtidig vedtog hovedbestyrelsen at bøgerne skulle følge den til hver tid siddende formand.

Foreningen talte pr. 1. januar 1977 2133 medlemmer, og har haft en pæn fremgang i årets løb.

Årsmødet 1978 blev fastlagt til dagene 27.—28. maj — med „Marienlyst“ ved Helsingør som værtssted. Februar-nummeret vil indeholde udførlige oplysninger om årsmødet.

Ved mødet konstituerede hovedbestyrelsen sig således:

Formand: Jens P. Petersen, Farendløse.

Næstformand: Holger Buch Juul, Høllund.

Forretningsudvalg: Jens P. Petersen, Farendløse, Holger Buch Juul, Høllund, Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard.

Arkivudvalg: Jens P. Petersen, Farendløse, Holger Buch Juul, Høllund, Peder Frifelt, Frifeltgaard, Erik Strange, Øverup, Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, Bent Bjergskov, Rosenlund, Hans Balle, Hjallese.

Bladudvalg: Bent Bjergskov, Rosenlund, Holger Buch Juul, Høllund, Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard.

Lovudvalg: Jens P. Petersen, Farendløse, Holger Buch Juul, Høllund, Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard.

Udvalg for økonomiske og lovmæssige sager: Jens P. Petersen, Farendløse, Holger Buch Juul, Høllund, Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, Jens Bligaard, Oddense, Bent Bjergskov, Rosenlund.

FRA ARBEJDSMARKEN:

Lokalforeningen

for Syd- og Østsjælland har i de senere år arrangeret teaterture til København. I år kombineret med et besøg på Rosenborg, som virkelig er et skatkammer og en god optakt til Det kg. Teaters jubilæumsstykke med Bodil Kjer: „Byg dig kun slot på slot« selv om O Neills „slot ikke var så håndgribeligt som Chr. IVs solide mure.

Bodil Kjer var et næsten æterisk billede på sine egne drømme. Med Ghita Nørby som en kunstnerisk jævnbyrdig og mere jordnær med- eller modspiller og Henning Jensen som den genstand, moderen og hustruen kæmpede om, gled spillet raffineret frem mod den dramatiske slutning.

Det er meget velkomment med et sådant initiativ, da mange ellers viger tilbage for besværet med billetbestilling, parkering o. s. v. Det ville sikkert virke stimulerende på landsforeningens trivsel, hvis der rundt omkring i landsdelene blev satset mere på lokale arrangementer med aktuelle foredrag, høstfest, egnhistoriske udflugter o. l. Hos os samles der ca. 100 mennesker hver gang og der skabes tættere kontakter, end hvis man kun træffer hinanden en gang om året til landsmødet.

E. N.

Vi kan fortælle . . .

Blandt stof til „Nyt fra arbejdsmarken“ har vi fået et interessant bidrag. Lolland-Falster foreningens formand, civilingeniør Knud Markersen, fortæller interessant og livfuldt om foreningens udflugt til Lyø. Desværre var bladet „sat“, da vi modtog artiklen, men vi bringer den i næste nr., da vi finder den så inspirerende, at den må kunne give andre af vore afdelinger mod til at lave en lignende tur på deres egn.

Høllund Søgaard Plantage

Dalgas Slægtens jyske hovedsæde, som den store hedeopdyrker købte og indrettede som centrum for slægten og dens virke fyldte tidligt på året 100 år. Forskellige presserende forhold har bevirket, at vi har måttet skyde begivenheden i baggrunden. I et af de følgende numre af „Slægtsgaarden“, vil der blive fortalt om den historiske ejendom og dens beboere gennem tiderne.

Hjælp os at spare

Foreningen påtænker at overføre medlemmerne til et nyt opkrævningssystem. — I alle systemer er det dyrt at rette adresser. Derfor anmoder vi om at De vender bladet og ser om den anførte adresse er helt rigtig. Såfremt der er fejl i adressen så skriv til kassereren, så vi kan få rettet samtidig med at vi overfører adresserne.

Såfremt der ikke er anført vejnavn og nummer beder vi om at få det opgivet, også selv om postvæsenet ikke kræver det endnu. Det varer ikke længe før kravet kommer. — Mangelfulde postnumre klarer vi selv.

Venlig hilsen

KASSEREREN, Gassehaven 56 . 2840 Holte.

Historien om Jens

Ved Fyens Stitts patriotiske Selskabs generalforsamling fremsatte formanden, hofjægmester E. MOURIER, følgende betragtninger om generationsskiftet i dansk landbrug, som „Slægtsgaarden“ med særlig tilladelse bringer:

Jens er en ung landmand, med det grønne landmandsbevis, på 27 år. Han har en egenkapital på 40.000 kr. Jens er gift med Tove, der læser til lærer og forventer at være færdig med uddannelsen august 1979.

Jens's forældre, der er nået pensionsalderen, har et landbrug på 70 tdr. land. Jens har været hjemme det sidste års tid, men nu vil forældrene overdrage ejendommen til Jens og Tove, og flytte over i et parcelhus.

Gården drives med malkekvæg (30 køer + opdræt), hvortil bygningerne er i forsvarlig stand, der er intet svinehold, men Jens er meget interesseret i at opbygge en svineproduktion.

Ejendomsværdien i 1973 var 720.000 kr. og i 1977 blev den sat til 1.400.000 kr. Maskiner og besætning kan overdrages til 190.000 kr.

Hvis der overdrages i 1977 kan han undgå kapitalvindingsskat på den faste ejendom under forudsætning af, at der ydes en gave på 300.000 kr. Dog er der en kap.vind.skat på genvundne afskrivninger, som udgør ca. 25.000 kr.

Den nuværende prioritetsgæld udgør 220.000 kr. med en årlig ydelse på 20.000 kr. Derudover er der løs gæld og kassekredit på ialt 70.000 kr.

I forbindelse med generationsskifte har man fået forhåndstilsagn på ca. 800.000 kr. 10% obligationslån, 30-årige.

Jens kan få kurstabslån på ca. 150.000 kr. og etableringstilskud på ca. 25.000 kr.

Jens har to søskende, som i forbindelse med generationsskiftet, skal have hver 100.000 kr.

Jens' forældre, som nu begge kan få folkepension, ca. 32.000 kroner pr. år, har de sidste par år haft et privatforbrug på ca. 45.000 kontant, dette beløb skulle gerne fastholdes.

Forældrene har mulighed for at købe et parcelhus til 350.000 kr., med 50.000 i udbetaling, ydelsen på huset bliver derefter ialt 40.000 kr. pr. år, inklusiv varme, el og ejendomsskat. Renter og ejendomsskat heraf udgør 30.000 kroner.

Jens har fået udarbejdet et projekt til svineproduktion, bestående af 50 grisesøer, samlet investering ca. 450.000 kr., samt opfødning af 750 slagtesvin, samlet investering ca. 300.000 kr.

En nabo er interesseret i at hjælpe Jens på deltid, hvis svineproduktionen sættes i gang. Jens har beregnet, at soproduktionen alene kræver ca. 1000 timer medhjælp årligt fra nabo (resten klarer han selv ved siden af den øvrige produktion). Fedestalden vil yderligere kræve 500 timer. Naboen vil gøre arbejdet for 30 kr. i timen.

Disse forudsætninger forelagde jeg regnskabsafdelingen med ønsket om at få beregnet de økonomiske konsekvenser af en overdragelse for såvel Jens som hans forældre

Jeg blev dog hurtigt klar over, at en fuldstændig beregning vil kræve dels betydeligt flere oplysninger om Jens og hans produktionsmæssige forudsætninger, end der her var oplyst, og dels vil fylde så stort et bilagsmateriale, at det vil være alt for omfattende at gennemgå her.

På det vedlagte bilag er vist hovedlinierne i selve overdragelsen.

Alternativ I følger de givne forudsætninger så nært som muligt, men viser dels, at det beløb der er til rådighed for det fremtidige privatforbrug for Jens' forældre, ikke opfylder forudsætningen på ca. 45.000 kroner og dels at ejedommen er så hårdt belånt, så det vil være vanskeligt for Jens at financiere den ønskede svineproduktion og dels at ydelsen på ialt 118.000 kr. for Jens, svarende til ca. 1685 kroner pr. tdr. land er betænkelig stor.

Som gennemsnit for tilsvarende brug i 1975/76 var der opnået ca. 1900 kroner pr. tdr. land til betaling af renter, afdrag og arbejdsindsats.

Hvis Jens således kun er en „hr. gennemsnit“, vil der således blive 215 kr. pr. tdr. land, eller ialt ca. 15.000 kroner pr. år for selv at passe hele bedriften på 70 tdr. land + 30 malkekøer. Hvis arbejdsindsatsen på en sådan bedrift skulle betales kontant, vil det koste ca. 120.000 kroner årligt.

Alternativ II viser beregningerne, hvis Jens's søskende afrafder kravet om hver 100.000 kroner nu, eventuelt imod at Jens frasiger sig senere arv, og sælger modtager kun de 600.000 kr. obligationer, således at Jens kan beholde muligheden for at låne yderligere 200.000 kroner i den bestående ejendom til hjælp for en investering i svineproduktion.

Som det fremgår, blev der nu mulighed for at tilgodese det kontante kapitalkrav til forældrenes privatforbrug vel at mærke ved at forældrene hvert år bruger 20.000 kroner af formuen (afdrag på pantebrevet), til gengæld blev Jens's ydelse nu 123.000 kroner, svarende til 1760 kroner pr. tdr. land.

Regnskabsafdelingen understregede kraftigt, at der var mange flere kombinationsmuligheder, og muligvis også nogle der var bedre. Det anførte viser blot nogle af de ting, der skal tages hensyn til, og der er mange usikkerhedsmomenter, hvis f. eks. handelsværdien af myndighederne sættes 20% over 1977 vurderingen (hvilket er meget sandsynligt) koster det yderligere 60.000 kroner i arveafgift.

Usikkerheden bliver endnu større, når vi begynder at regne på den ønskede svineproduktion.

Første problem der melder sig er, at man ikke kan få tilskud til moderniseringsstøtte, hvis man investerer til både søer og slagtesvin som projek-

teret. Man må investere i soproduktioner først, og afvente om man får råd til at investere i slagtesvin.

På den måde kan man opnå EF-tilskud til soproduktionen.

Af vedlagte bilag fremgår det, hvorledes økonomien vil være ved investering i soproduktionen som projekteret.

Der er her ikke taget hensyn til, om beløbet overhovedet kan lånes. Problemet er nemlig, at man kun kan låne ca. 50% i kontanter af væksttilvæksten. Det vil sige at man i dette tilfælde må belåne den friværdi, der stadig var efter overdragelsen (de 200.000 kr. i obligationslån + gaven på 300.000 kroner). Dertil kommer, at kurstabslånet, som blev optaget ved overdragelsen, skal have sikkerhed indenfor 90% af handelsværdien.

Hvis man 6 som forudsat — kan låne penge nok, medfører det ihvertfald, at faderens pantebrev må rykke meget langt tilbage.

Konklusionen af historien om Jens:

1. Selv om faderen nu havde fået „foræret“ næsten 700.000 kr. ved sidste ejendomsvurdering, og selv om han, takket være de gunstige overdragelsesregler i 1977, kan overdrage uden at betale kapitalvindingsskat, har meget svært ved at få ejendommen overdraget, så han selv kan få et parcelhus og et rimeligt privatforbrug derefter.

Overdragelsen forudsatte, at øvrige søskende får betydeligt mindre arv end Jens og at Jens selv om han bliver begunstiget, faktisk skal have en kone, der kan tjene til det daglige brød, for at det kan køre rundt.

2. Samtidig så vi, at Jens ikke havde råd til at øge produktionen som nyetableret.

Hvis han følger parolen for betænkningen: „Ny generation — større produktion“, så bliver overdragelsessituationen endnu mere problematisk.

Problemet er, at en nyetableret landmand simpelthen ikke har lånemulighed nok til at starte en ny produktion, og hvis det alligevel lykkedes at gøre det, kan produktionen ikke aflønne den lånte kapital og arbejdsindsatsen.

Hvad der måske var til gavn for samfundet og valutakassen, behøver således ikke at være til gavn for den enkelte landmand.

Overdragelse til Jens (alle tal i 1.000 kr):

Alternativ	I	II
A. Ejendomsberigtigelse		
1. Fast ejendom (EV 1977)	1400	1400
2. Besætning og inventar	190	190
3. Ialt	<u>1590</u>	<u>1590</u>
4. Overtaget fast gæld	220	220
5. Optaget nyt lån	800	600
6. Pantebrev 9 + 3%	100	—
7. Pantebrev 6% + fast afdrag 20.000 kr.	—	300
8. Overtaget løs gæld	70	70
9. Kontant udb.	100	100
10. Gave	300	300
11. Ialt	<u>1590</u>	<u>1590</u>

B. Omkostninger ved handel

12. Låneomkostn. (indskud + stempel) ca.	24	24
13. Sagfører mm. . . % ca.	20	20
14. Gaveafgift (fader betaler) ca.	44	44
15. Kapitalvindingsskat genv. afskr. ca.	25	25
15. a — Ialt	<u>113</u>	<u>113</u>

C. Forældres situation efter handel:

Kapitalkrav:		
16. Omkostn. ved handel	113	111
17. Gaver til 2 børn	200	0
18. Gaveafgift til 2 børn	14	0
19. Udbetaling hus	50	50
20. Ialt	<u>377</u>	<u>161</u>

Kapitalfremskaffelse:

21. Modtaget kontantudb.	100	100
22. Salg af obl. kurs 65	(427) 277	(95) 61
22. a — Ialt	<u>377</u>	<u>161</u>

Fremtidig indtæg pr år

23. Renter obligationer 10 ⁰ / ₁₀₀	37	50
24. Renter pantebrev	9	18
25. Afdrag pantebrev	3	20
26. Folkepension	32	32
27. Ydelse på hus	÷ 40	÷ 40
28. Indkomstskat	÷ 18	÷ 28
29. Rest til kontant privatforbrug	<u>23</u>	<u>52</u>

D. Ydelser for Jens:

30. Overtaget gl. gæld	20	20
31. Ydelser nyt lån (10,8 ⁰ / ₁₀₀)	86	65
32. Ydelser pantebrev	<u>12</u>	<u>38</u>
33. Ialt	<u>118</u>	<u>123</u>

Jens's investering i sohold

At forudsige indtjeningsniveauet i soholdet for en nybegynder er svært, men Landskontoret for driftsøkonomi laver løbende beregninger over økonomien i soholdet. — Landskontorets forudsætninger er 1 stk. års-so med 16 grise og 0,22 stk. årsgylt. 2,0 kuld pr. års-so, og 50⁰/₁₀₀ søer udsikftet. Smågrise sælges ved 25 kr.

Når de aktuelle prisrelationer er indsat opnås følgende dækningsbidrag I pr. årssø incl. gylt:

Årsperiode:	D.B.I.
Okt. 75-76	1.990 kr.
Jan. 76	1.797 kr.
April 76-77	1.490 kr.
Juli 76-77	1.179 kr.
Okt. 76-77	1.171 kr.

Udsvinget her er alene et udsving i prisrelationer, dertil kommer de store forskelle, der i praksis er i de produktionstekniske data.

Hvis vi ud fra ovenstående regner 1500 kroner pr. sø i gennemsnit, kan der opstilles følgende beregning:

INDTÆGTER:

50 årssøer incl. gylte a 1500 kr.	75.000 kr.
Moderniseringstilskud pr år,	
første 6 år ³ / ₄	<u>24.000 kr.</u>
IALT	<u>99.000 kr.</u>

UDGIFTER:

Omkostninger til el, varme og inventarvedligeholdelse er ikke indregnet i ovenstående D. B., men udgør ca. 150 kr. pr. årssø, eller ialt pr. år	7.500 kr.
17,2% ydelse af lån på 450.000 kr.	77.400 kr.
Arbejdsløn til nabo,	
1000 timer a 30 kr.	30.000 kr.
IALT	<u>114.000 kr.</u>
Netto pr. år	<u>÷ 15.900 kr.</u>

I ovenstående beregning er der ikke taget hensyn til, at Jens skal yde en årlig arbejdsindsats til en værdi af 15.—20.000 kr. pr. år. Hvis dette sættes i værdi, bliver der altså et årligt underskud på 30—35.000 kr., svarende til 6—700 kr. pr. sø, hvilket igen svarer til at dækningsbidrag I skal være 2100—2200 kroner pr. sø, for at give fuld dækning til arbejds løn og nybygning.

En lollandsk folkekunstner

af

RICHARD G. NIELSEN

En husmand og landhåndværker var i gamle dage lig med maler, snedker, murer, tømrer og meget andet . . .

Masser af maling og murer af fritimer bruges i disse år på at restaurere og dekorere gamle danske bondemøbler.

— Kunne dette bohav blot tale, ville man få spændende ting at høre fra livet i danske bondehjem, hører man folk sige, når de glæder sig over et skab, en stol, en kiste eller et manglebælt.

Tale kan de gamle ting ikke, men det kan på mange måder lykkes at fravriste dem lidt oplysninger, som stykket sammen til en helhed, kaster interessant lys over datidens liv og mennesker.

Et eksempel herpå er en lollandsk folkekunstner, hans livs- og arbejdsvilkår, såvidt de har kunnet spores, samt hans bevarede arbejder, hvis antal er det største fra nogen her i landet kendt folkekunstner. Grundlaget for den — udbredte — romantiske opfattelse: at det var de enkelte landboere selv, der skabte bohavets dekorationer, vakler, når der lokaliseres en lokal gruppe bondemøbler med så stor indbyrdes lighed, at de må være lavet af samme mand.

Mange henfarne folkekunstnere har sikkert henhørt under begrebet »alt-mulig-mænd«. Ofte startede de allerede i opvæksten med at tjene nogle hårdt tiltrængte skillinger ved deres medfødte håndsnilde, tit spændende over flere fel-

ter, og utvivlsomt er ikke så få startet ved, at de voksne »satte dem til det«.

Takket være en energisk indsats fra museumsinspektør *Else-Marie Boyhus*, museumsassistent *Kjeld Snedker*, begge Stiftsmuseet i *Mariibo*, og fra Nationalmuseet mag. art. *Hanne Poulsen* lykkedes det for nogle år siden at finde frem til ikke færre end 55 arbejder af samme maler i *Toreby sogn* på *Østlolland*. Man vidste, at denne oreby-maler skulle søges mellem 1822 og 1856 mellem de selvlærte landhåndværkere, og han blev identificeret som *Anders Jørgensen Børsen*, også kaldet *Anders Jørgensen Bruun*, husmand og landhåndværker, hvilket sidste dengang betød: snedker, tømrer, maler, murer og meget andet.

Det er blevet til en spændende beretning om en mand, hans liv og hans virke.

Han var en af disse mænd, der forenede et ekstra godt håndlag med et mere eller mindre udslagsgivende kunstnerisk talent, og som fandtes i enhver landsby, hvor de indenfor et begrænset område ernærede sig fortrinsvis ved mangeartede reparationsarbejder af håndværkermæssig art.

Ofte registreredes de som husmænd eller iderster. Deres arbejdsforhold var ofte vanskelige. Dels risikerede de forfølgelse fra købstadslaugenes side, hvis de arbejdede med fag, der var forbudt for bosiddende på landet, dels kunne de kun sjældent skaffe sig ordentlig værkstedsplads.

Selv om der skulle findes en håndværker så velsitueret, at han magtede at etablere sig i eget hus med værksted, så kunne han ingen byggegrund få, for med ganske enkelte undtagelser tilhørte al jord samt alle gårde og huse godserne, og de var ikke villige til at frasælge nok så små og nok så ringe jordstykker.

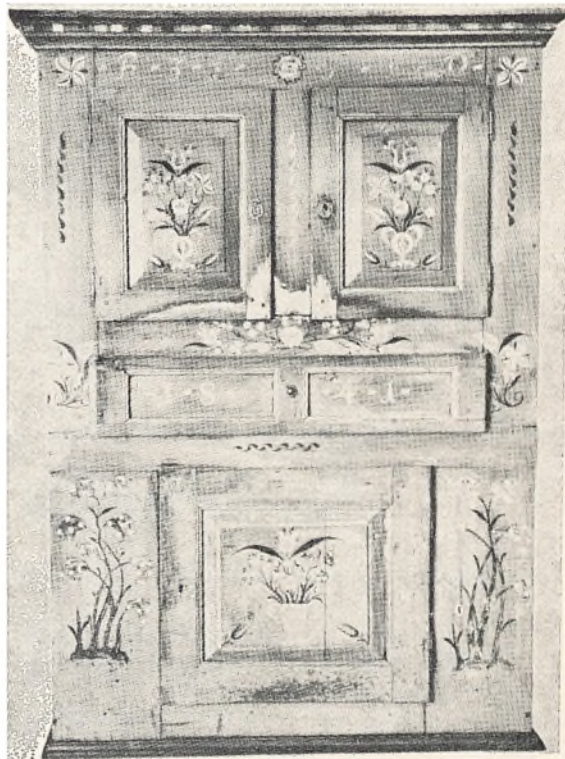
Skræddere og sadelmagere, murere og malere var heldigt stillede, fordi de normalt gik fra sted til sted, hvor arbejde tilbødes, men fag, der krævede værksted, havde vanskelige arbejdsvilkår.

Anders Jørgensen var en af de heldige, der efter nogle år som indsidder (= én, der med sin kone arbejdede på en gård for husly, føde og visse naturalier fik det eftertragede værksted, idet han blev fæster som husmand under *Fuglsang gods* i 1839.

På 165-årsdagen for *Anders Jørgensen Børsens* fødsel den 15. december 1969 åbnedes i *Mariibo* en udstilling af arbejder fra hans hånd og værksted. Tingene var dels fra Stiftsmuseet, fra Nationalmuseet, fra *Falsters Minde*, og dels fra private ejere. Hovedindtrykket var en næsten stereotyp linje i dekorationerne. Der er stort set ingen ændring i hans malemåde igen-

nem den ca. 35-årige periode, som afgrænses af de påmalede årstal.

— De tidligste arbejder, fra første halvdel af 1820'erne viser dog for blomsterbuketternes vedkommende en noget vaklende komposition, siger museumsforvalter *Kjeld Snedker*, også blomsterkransene på en kiste virker lidt ubeherskede. Der er ligesom lidt for mange blomster. Dekorationen kan egentlig bedst karakteriseres med et lollandsk udtryk som »sprilret«. Men fra de påfølgende år ses en stramning i motiverne, et fast repertoire med få dekorationselementer. Disse er hurtigt opgjort til: stor buket roser i rund vase, lille, enkelt buket, sort »rosenbusk«, røde papegøje, blomsterkrans og enkeltstående tulipanknop. Variationerne findes i detaljerne, især i de modstående farver i blomsterne, f. eks. hvid blomst med gult og blå, hvid blomst med rødt og blå, gul blomst med rødt og hvidt o.s.f.

Madskab af fyrretræ, snedkereret og malet af Anders Jørgensen. Grøn bundfarve, røde kanter på lågerne og midterskuffen. Initialer RJS - SLD-1841.

Som alle folkekunstnere magter han ikke en af de vanskeligst gengivelige blomster, rosen, men ikke desto mindre bruger han den frejdigt i kransene i form af røde, hvide, gule og violette runde klatter med lidt hvidt »kørt omkring«. Alt er udført med en tilsyneladende

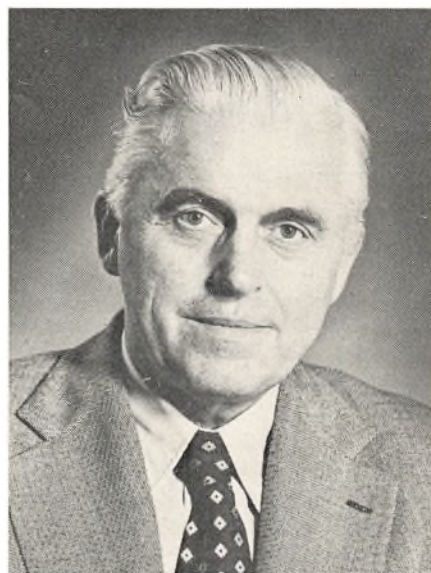
Ny landsformand

På Dansk Slægtsgaardsforenings hovedbestyrelsesmøde den 9. november valgtes enstemmigt og uden modkandidat amtsrådsmedlem, gård ejer Jens Peter Petersen, Farendløse, til landsformand efter afdøde Chr. R. Christensen.

Jens Peter Petersen er ikke noget nyt navn i Dansk Slægtsgaardsforening. Han har siden 1955 været medlem af foreningen og siden 1971 medlem af hovedbestyrelsen. — Sin aktive indsats har han gjort ved i en årrække at have været en initiativrig og inspirerende formand for Sydsjællands afdeling. Et sundt livssyn og en ukuelig tro på tilværelsens gode sider, har han givet udtryk for i en række »betragtninger«, som ikke vil være »Slægtsgaardens« læsere ubekendte. Under pseudonymet »Manden i Gården« skjuler sig personen Jens Peter Petersen.

Som ejer af den gamle slægtsgård »Præstbrogaard« har han de faglige kvalifikationer i orden med en grundig praktisk uddannelse fulgt op af ophold på landbrugsskole og højskole. Begivenhederne forud for og under 2. verdenskrig modnede den unge landmand nationalt og politisk. Uden ønsker om at være eller blive »Høvding« har han trofast og loyalt gjort sin politiske borgerpligt indenfor partiet Venstre — et arbejde, der er blevet kronet med sæde i amtsrådet. De nationale forpligtelser har han nedlagt i en værdifuld indsats for vort forsvar som mangeårig konsulent for hjemmeværnet på Sjælland.

Skal der tales om hobby i de kostbare fritimer, må det blive rejselysten, der har ført ham vidt omkring til mange rige oplevelser, som

Jens P. Pedersen

han i de senere år har ønsket at dele med sine medmennesker ved at arrangere en række glimrende og veltilrettelagte rejser.

Dansk Slægtsgaardsforning har i sin nye 58-årige landsformand fået en mand, der er rigt favnende og med udsyn og vidsyn. Der er en stor arv at løfte efter Chr. R. Christensen, men Jens Peter Petersen har forudsætningerne — og det er ingen hemmelighed, at den gamle landsformand kort før sin død havde udpeget ham som sin efterfølger.

Vi følger ham med de bedste ønsker og kan ikke gøre noget bedre, end stå bag ham og yde ham al den støtte, han måtte have behov for i sin nye gerning på den ansvarsfulde post.

Hans Hvuid.

hurtig penselføring. Man får indtryk af et vist tempo, ikke hastværksarbejde.

Arbejdet skulle dengang hurtigt fra hånden, hvilket egentlig også er ganske naturligt, fordi *hoveriarbejdet* og pasningen af *fæstehusets jordtiliggende* sikkert ikke levnedde megen fritid til det håndværksmæssige arbejde. — Hans snedkerarbejder røber amatøren, og det samme gælder de malede dekorationer. Hans farvevalg er enkelt, og en kompositorisk usikkerhed mærkes, så snart han går ud over små afgrænsede flader og kisteforsiderne, hvor traditionen havde afstukket faste rammer for dekorationen.

Men Anders Jørgensen har været en flittig mand, hvad alene antallet af de hidtil bevarede arbejder vidner om. Hertil kommer antallet af uerkendte, foruden det, der må påregnes at være gået tabt.

Ved at have et så fyldigt studiemateriale fra én folkekunstners hånd som i foreliggende tilfælde virker det indlysende, at man i det store lollandske Toreby sogn med omegn næppe i form af Anders Jørgensens produktion har hele egnens foretrukne stil, farvevalg og dekorationselementer repræsenteret, men at det derimod har været ham, der satte sit præg på egnens bohove.

Et karakteristisk præg på en egnens datidige bohove skyldes ikke en befolkningsgruppes smag, stilsans og motivvalg, men dette eller hint særlige præg opstod ved, at de ideer og den kunnen, som de lokale amatører og folkekunstnere indarbejdede i tingene, blev godkendt af deres kunder, egnens befolkning.

Richard G. Nielsen.

Morfars brev til Ulla

Badstrup pr. Uggerslev, den 31. 7. -77.

Kære Ulla!

Først vil jeg gerne ønske dig rigtig hjerteligt til lykke på din seks års fødselsdag. Jeg håber du må få en virkelig god dag sammen med din familie og dine kammerater, så du kan se tilbage på den med glæde.

Og så har jeg engang lovet at fortælle dig lidt om det store fodaftryk på Skamby kirke lige ved vort familiegravsted, sådan som du har set det. Det er imidlertid slet ikke så let, for ingen kan fortælle mig noget om det, så du må nøjes med, hvad jeg allerede har sagt om det gamle sagn:

En ond trolde havde set sig vred på Skamby kirke og besluttet at ødelægge den. Han stillede sig derfor oppe ved Særslev og kastede sten efter den. Og det var ikke helt små sten. -- Tværtimod nogle kolosser på mange hundrede kilo, ja, nogle af dem endda til flere tons, men han kunne ikke ramme. De røg forbi kirken og havnede på markerne ved Badstrup og helt ned til Stensby. Og det er grunden til, at disse marker er så smækfyldt med sten ikke alene ovenpå, hvor de nu er ryddet væk, men langt ned i jorden, hvor man støder på dem, når man pløjer, så plovskærene bøjes og det gav et ordentligt stød i ploven og de svære sindige heste, der trak den.

Da stenkastningen imidlertid ikke gav nogle resultater, besluttede trolden, at sparke kirken om, og han stormede derfor hen over markerne for at vælte den. Han glemte imidlertid, at kirken var signet med korsets hellige tegn, og

her overfor var trolden magtesløs. — Kirken blev stående trods alle hans angreb, men så stor kraft lagde han i dem, at der blev den dybe hulning i stenen.

Hvad der blev af trolden, ved jeg ikke, men han er formentlig forsvundet sammen med alle andre af fortidens sagnskikkelser, og det skal vi kun være glade for.

Og så ønsker jeg dig endnu engang til lykke og beder dig hilse Kaare og far og mor samt alle andre, jeg kender.

De kærligste hilsener

Morfars.

Foreningslivets historie i Danmark kulegraves

Baggrunden for den foreningsrigdom, som Danmark er berømt for, er naturligvis juni-grundloven af 1849. — Retten til frit at samles satte fart i organiseringen af politiske, religiøse og økonomiske samt nationale bevægelser, der hurtigt fulgtes op af foreninger med praktiske formål på lokalt plan. Nu er tiden inde til at registrere det danske foreningslivs historie — set indefra. Dette arbejde har Dansk Historisk Fællesforening påtaget sig. Man er begyndt i Jylland, og man fortsætter nu på Fyn, hvor indsamlingen af materiale netop er begyndt i samarbejde med Landsarkivet og de lokale arkiver under ledelse af Margaretha Balle-Pe-

tersen, kendt for hendes store arbejde med registrering af forsamlingshusenes historie.

Kilderne til foreningslivets historie er mange: forhandlings- og regnskabsprotokoller, medlemsfortegnelser, korrespondance, dagbøger, orindringer, manuskripter til artikler, taler, festprogrammer, love, fotografier og meget andet. I høj grad gælder den historiske undersøgelse og indsamling også forlængst ophørte foreninger.

Kan De hjælpe, så ret henvendelse til Deres nærmeste lokalhistoriske arkiv — Lad være at tro, at »de gamle papirer« ikke interesserer nogen.

Redaktionen.

Lidt af vejenes historie

af

JOHS. GARNÆS PETERSEN

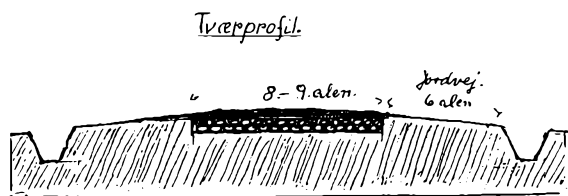
På kryds og tværs gennem Danmark går vejene og forbinder de enkelte landsdele med hinanden. De er som et stuegulv at færdes på, og der skal megen fantasi til for at forestille sig landet uden disse »færdselsårer«, og dog skal man kun ca. 200 år tilbage i tiden for at alt var helt anderledes.

Der var i hine tider ikke tale om andet end jordveje, ikke noget med en særlig bundbehandling for at gøre vejene mere farbare, grøfter var det småt med, og overgange over vandløb vekslede med vadesteder og træbroer, der tit var af tvivlsom sikkerhed. Vejene var derfor i dårligt vejr og ved vintertid så ufremkommelige, at det næsten var livsfarligt at færdes ad dem. For eksempel var landevejen mellem Odense og Middelfart kun brugbar om sommeren og i godt vejr — hvis den rejsende ønskede at komme vel til vejs ende.

Hver gang kongerne skulle på rejse rundt i riget, måtte vejene efterses, og de værste huller fyldes. Når hjulsporene blev for store, kørte man ved siden af for ikke at risikere at blive siddende fast i mudderet. — Men omkring slutningen af 1700-årene indledtes den store forandring, der gjorde ende på de århundredgamle samfærdselsvilkår.

Der er i disse år på næsten alle områder af samfundslivet opbrud fra de hidtidige levevilkår: landboreformerne er det altoverskyggende eksempel, men der manglede i høj grad tidsvarende færdselsforhold, nye holdbare veje, der kunne modstå vejrligets skiften og forbinde landsdelene på en bedre måde end hidtil. — Regeringen nedsatte da en kommission, hvis formand blev Chr. Ditlev Reventlow, skaberen af landboreformerne, en mand, hvis idealisme og praktiske sans forenedes på en sjælden lykkelig måde, hvad der også kom det nye vejprojekt til gode.

13. december 1793 kom »Forordning om vejvæsenet i Danmark«. Overalt i riget skulle der bygges helt nye veje, gode og solide. Det nye vejnet skulle inddeles i hovedlandeveje, mindre landeveje og biveje. — Hovedlandevejene skulle anlægges så lige som muligt og normalt have en bredde af 20 alen (ca. 12 meter): Se skitse. — Deraf skulle den egentlige kørebane være 8—9 meter, det øvrige jordvej; det hele skulle slutte med en bred og dyb vejgrøft ved begge sider. Der blev givet nøje anvisning på, hvordan kørebanen skulle bygges op. Først skulle

Hovedlande vejen m. Ringsted og Slagelse.
Original i Rigsarkivet.

grunden stemples fast, derefter skulle lægges en rad sten »burdursten« i hver side af banen. Inden for disse skulle de egentlige vejsten lægges, de største nederst med mellemrummene udfyldt af mindre sten. Oven herpå et helt lag sten til, og tilsidst skulle der øverst lægges et 9 tommer tykt lag grus. Endelig skulle der plantes træer ved hovedlandevejene med 10 alens mellemrum.

Om materialet til vejanlægget hed det i forordningen, at det skulle man tage hvor det var nærmest at få. Enhver grundejer var pligtig at give lov. — Fra forordningens ikrafttræden og mange år frem i tiden, arbejdedes der landet over på de nye veje. For eksempel arbejdedes der i det mindste fra 1811 og til 1832 på landvejen mellem Nyborg og Bøjden. Vejen her blev en mellemting mellem en hovedvej og en mindre landevej; efter sigende fordi guvernøren i Odense, den senere Chr. d. 8'de ville have en bekvem forbindelse til Als, når han og hans hustru, Karoline Amalie, ville besøge hertugen på Augustenborg.

Alt dette moderne vejbyggeri passede ikke altid den jævne mand, hvad følgende skrivelse fra amtsdirektionen til sognefogeden i Refsvindinge, Ole Hansen, kan fortælle om. — Det hedder heri bl. a.:

»De herrer politimestre anmodes om at pålægge samtlige til landevejen tilstødende jordbrug at afholde sig fra at opføre hegn på vejen og dens grøfter tilhørende grund, fra al plantning på den side af grøftvolden, der vender til vejen, fra al gravning i vejkanten, da de ellers må vente ved politimesteren at blive tiltalte og idømte en følelig mulkt foruden at de tilpligtes at istandsætte det beskadigede«.

De lodsejere, der måtte afgive jord af deres marker til de nye landeveje, fik en passende erstatning i forhold til arealet, der var taget grus af.

En taksation kunne se sådan ud:

»Det beskadigede areal udgør omtrent en skæppe land. Derpå kunne være avlet 6 fold byg med fradrag af sædekornet, 5 spk. byg. (Prisen var i 1830 3 rigsd. 5 skill. sølv pr. td. byg). Det blev for nævnte areal 3 rigsd. 31 skill. — Til Refsvindinge sogn blev der i 1829 udbetalt 66 rigsd. 89 mark i sølv.

Godsejerne skulle bidrage med penge til vejenes anlæggelse; men så mente de også, at deres andel var tilstrækkelig, vejenes vedligeholdelse ville de ikke have noget med at gøre.

I Roskilde stænderforsamling foreslog Birke-dommer Hans Haastrup fra Liselund i Refsvindinge, at de privilegerede hartkornsejere skulle være med at at bære de økonomiske byrder ved de nye landevejes pleje, men det blev meget unådigt optaget i den adelige lejr. En af godsejerne, kammerherre Bazon, udtrykte det med følgende ord: — »Jeg frygter nemlig for, at man ved konsekvent at gennemføre sligt princip i alle livets forhold, ville komme til at ophæve alle privilegier og træde ejendomsretten så nær at man til stidst også ville finde en ubillighed og ulighed i, at der i staten gives rige og fattige«.

Haastrup kom ingen vegne; ved afstemningen havde godsejeren 43 meningsfæller, Haastrup kun 18. Der var i de tider i sandhed lang vej til »lige værdighed i borg og hytte«. Det kunne ikke undgås, at de nye vejanlæg med udretning

af gamle færdselsårer måtte gå ud over de landbrugsejendomme, hvis jorder blev gennemskåret af den nye vej. Alligevel hører man ikke megen utilfredshed fra det jævne folk, derimod kunne der nok komme klager fra storlandbruket. For eksempel var geheimerådinde Juel på Juelsberg meget vred over, at vejen »skulle gå gennem Juelsbergs skønne løkker«. — I Fyens Stiftstidende blev der taget til genmæle. »Det er besynderligt, at man ikke har tænkt på Korsebjerggården ved Vissenbjerg, hvis berømte ejer, Jørgen Kristensen, har fået hele sit herlige anlæg med skov og frugttræer ødelagt, skønt man kun havde behøvet at vige en smule til siden«.

Foruden ulemper af ovennævnte art måtte vejarbejdet have påvirket dagliglivet på landet gennem mange år. Et enkelt eksempel: I 1832 var bønder fra Ryslinge sogn udkommanderet til vejarbejde på landevejen gennem Refsvindinge. Man må da forestille sig et vogn-tog med arbejdsfolk komme med redskaber og alt til faget henhørende og arbejde dagen lang for derefter at blive indkvarteret på de nærmeste gårde. Det kneb da også med at få folk ud på vejene. Sognefogederne måtte stadig være på færde, og bøder måtte idømmes de for-sømmelige. En følge af vejarbejdet var også, at det kneb med at få tjenestefolk uden for landbruket, idet gårdmændene lejede arbejdskraft for at kunne beholde deres karle hjemme.

(Fortsættes i næste nr.)

Borddækning og bordskik gennem tiderne

Så langt tilbage i tiden, som man kan følge menneskers adfærd, har man haft regler for, hvorledes maden skulle serveres, og for hvordan man skulle forholde sig under måltiderne, der var nogle af dagens højdepunkter.

Reglerne for bordskik og borddækning afspejler gennem tiderne de spisendes (og drikendes) sociale placering og økonomiske formåen, ligesom de fortæller noget om samfundets indretning i henseende til, hvad man spiste, hvordan man spiste og på hvad og hvormed man spiste.

En række historikere har sat sig for i år i Dansk kulturhistorisk Museumsforenings årbog »Arv og Eje 1977«, der udgives under den særlige titel »Bordskik og Borddækning« (fås i bog-laderne) at skildre i korte tekster og med mange illustrationer, hvordan sædvane har været og

skiftet i alle dele af riget og i de forskellige befolkningslag.

Selv i de fornemme kredse var det helt op til nyere tid god tone at tage for sig af retterne med fingrene, men det krævede dog visse regler af hensyn til almindelig hygiejne ved bordet, omend dugene i visse perioder blev brugt til at tørre fingre og mund med.

I en såkaldt »Borddisciplin« fra 1400-tallet hed det, at »Den hånd, med hvilken du tager kødet fra den fælles skål, må ikke være fedtet eller snavset«, og videre »Slik ikke på fingrene« og fremdeles: »Hvis du skal nyse, da brug den hånd, du ikke bruger til at tage kødet med«.

Alt om, hvordan man spiste, hvem man sad til bords med og i hvilken rækkefølge man blev placeret kan man her læse om. Det er ikke blot middelalderens skikke, der behandles, også

bordskik i Danmark i 1500—1700 årene er omtalt, og i et afsnit »Sid nu pænt« hører vi om forskellig bordskik hos forskellige borgere i byerne i slutningen af 1800-tallet. Det var dengang vaskekonen og tjenestepigen var billig arbejdskraft, og dengang voksdugen var lige så dyr som den stivede damaskesdug. Derfor var begge dele lige anvendelige i fine familier.

Og så er denne interessante del af danskernes tilværelse — nemlig spisningen — i hverdag og fest — fulgt op med et afsnit om tiden op til i dag. Overskriften »Albuerne-af-bordet — og lad-være-med-at-snakke-med-mad-i-munden« siger noget om indholdet af det kapitel, der handler om bordskikken i nogle danske miljøer siden første verdenskrig.

Endelig rummer bogen også et afsnit om borddækning og bordskik blandt bønderne fra 1600-tallet op gennem tiderne. Her læser man om, hvor det i store dele af Danmark var skik og brug, at kvinderne stod op ved bordet og spiste samtidig med, at de gik husbond, husmand, karl og dreng til hånde. Den tradition levede man med i adskillige hjem helt op til 1920'erne, og i talrige hjem på landet blev man lige så længe ved den gamle sædvane, at man spiste søbemad og grød af samme fad. Mange andre enner behandles, f. eks.: spisebord og -dug, bordhimmel og værelsedyne, måltider og gilder, skeer og madfade, søbemad og smørrebød, tin, ler og fajance, takt og tone, alvor og skæmt — og meget mere.

I både borddækningen, spiseredskaberne og måden man spiste på var der variationer, men i de perioder og de kredse, hvor dette eller hint var gældende, holdt man strengt fast ved det vedtagne.

Meget er bevaret i nuværende livsmønstre, omend i tillempet form. Allerede vor ældste forfædre har nok skullet holde østersskallen på en bestemt måde. De har måttet sidde i en vis orden og vidst, hvem der skulle have først af grød eller steg og hvordan man skulle tage.

Og når det nordiske »Havamaal« indskærpede gæstfrihed, men samtidig også lod det påhvile gæsten at udvise høflighed og sømmelig adfærd, kan det vel ikke siges at være en helt umulig leveregel den dag i dag.

Det hed også i »Havamaal«, at »det er ikke flovt at gå fra bordet for at sove, hvis man mærker rusen komme, men det er tåbeligt at blive siddende fuld. Det er heller ikke passende at spise for meget, dels kan man æde sig en dårligdom til og dels er det komisk at være fed. Dette og meget andet, som Odin sagde til menneskeheden blandt menneskeheden, har nok også gyldighed i dag. — F. eks.: »Man skal ikke blive for længe (ved et gæstebud): glæde bliver til lede, hvis man ikke bryder op i tide«.

»Bordskik og Borddækning«. Red. Rikke Agnete Olsen. 162 s. Ill. Dansk kulturhistorisk Museumsforening).

Richard G. Nielsen.

Landbrugets trivsel var Danmarks trivsel

Den store beskrivelse af agerdyrkingen i Danmark efter landbo-reformernes tid var en samtidig beskrivelse af hele samfundet. — Dette syv-bindsværk genudgives nu.

Den stærke vækst i interessen for dansk kulturhistorie, ikke mindst lokalhistorie, skaber et stigende behov for studiet af de store topografiske værker, der udkom i 1900-tallet, og som samlet giver mange oplysninger, som ellers skal søges vidt forskellige steder.

På grund af små oplag og den berømte »tidens tand« savnes sådanne værker ofte i håndbogssamlinger på biblioteker, arkiver, skoler, museer, og det er fortjenstfuldt, at mange af dem nu trykkes op igen.

Et af de betydeligste er professor Gregers Begstrups syv binds værk fra 1803—1812, der ganske vist hedder: »Beskrivelse over Ager-

dyrkingen Tilstand i Danmark«, men titlen ville i dag nok have været en anden, fordi værket i ikke ringe omfang giver et billede af hele datidens samfund — det samfund, som iøvrigt var ganske afhængig af landbrugets trivsel. Når værket har karakter af en bred samfundsbeskrivelse, skyldes det også, at det behandler de brede befolkningslags leve- og arbejdsvilkår. Det er man ikke forvænt med i ældre dansk historieskrivning, der fortrinsvis fortalte om samfundets øverste lag.

Det er på baggrund heraf en interessant oplysning, at mens Gregers Begtrup var professor ved Københavns Universitet i landøkonomi,

skulle teologer og jurister, der søgte embede ude i landet, møde med attest fra ham på, at de havde fulgt hans landøkonomiske forelæsnings. Det skal nok have været nyttigt. Man burde sikkert have fortsat med en lignende ordning op gennem tiden.

Landboreformerne betød gennemgribende ændringer af store befolkningsgruppers daglige levevilkår. Det sætter Begtrup i perspektiv ved at skildre, hvorledes tilværelsen formede sig hos så vidt forskellige folk som godsejere, forpagtere, præster, selvejere, fæstebønder, husmænd med og uden jord, tjenestefolk m. m. — Samtidig hører man om, hvad der kom ud af de nye tider på landet med udskiftning, selvejerløb, husmændenes græsning, indførelse af kobbølbrug, kartoffeldyrkning m. m. Her fortælles også om skovbrug, håndværk og småindu-

stri på landet, men også købstæderne, hvor store dele af befolkningen drev agerbrug og beslægtede erhverv er med i billedet. Der er oplysninger om indbyggertal, næringsdrivende, fabrikker, brandvæsen, skoler og andre offentlige bygninger. Man får endog at vide, hvad folk spiste, hvor stor brændevinsrationen var, hvor godt eller dårligt øllet var meget andet.

Det store værk blev til på grundlag af indberetninger fra præster, amtmand og andre pålidelige folk, og Danmark med undtagelse af Sønderjylland beskrives i alle detaljer, landsdel for landsdel.

For genudgivelsen står Rosenkilde og Bagger. Første bind handler om Nørre Jylland.

Der kommer syv bind ialt, og udgivelsen strækker sig over et år.

R. N.

Skaf foreningen nye medlemmer

Undertegnede foreslår, at følgende får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgaardsforening og opfordres til at indmelde sig i foreningen:

Titel

Navn

Postadresse

Titel

Navn

Postadresse

den

19

Underskrift

Nye medlemmer optages gratis for resten af året.

„Slægtsgaarden“

beder venner, medlemmer
og medarbejdere modtage de
bedste ønsker for julen
og det nye år, med tak for al
hjælp, støtte og inspiration
der er modtaget i året der svandt.

Med hjertelig hilsen

REDAKTIONEN.

Slægtsgaardsforeningens mærkat

som er trykt i fire farver, kan nu købes for 10 kr. pr. bundt a 100 stk. + porto, eller pk. med 250 stk. for 20 kr. + porto ved henvendelse til:

**Foreningens kontor,
Gassehaven 56, 2840 Holte**

Landbrugslån til ethvert formål.

Har De brug for lån til tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte eller andet, kan De roligt henvende Dem til Forenede Kreditforeninger. Vi yder

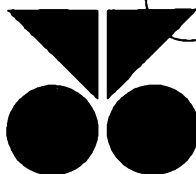
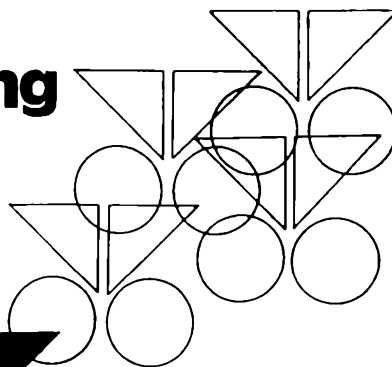
lån overalt på øerne på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Lad en af vore landbrugs-kyndige folk kigge på Deres ejendom, så får De den rigtige belåning - hurtigt, smidigt og effektivt.

FORENEDE KREDITFORENINGER

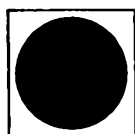
Otto Mønstedts Plads 11 · Postbox 333 1503 København V · Tlf. (01) 15 34 34
Mageløs 2 · Postbox 343 5100 Odense · Tlf. (09) 11 77 77

**Jyllands
Kreditforening
er
specialister i
Jylland...**

JYLLANDS KREDITFORENING

6100 HADERSLEV: Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING: Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG: Sct. Mathiasgade 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBORG: Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J: Borgvold 16. Tlf. (06) 14 88 00

**SPAREKASSEN
SYDJYLLAND**

**Et A-rentebevis fra Andelsbanken
giver stigende rente år for år
-uden at Deres penge er bundet.**

ANDELSBANKEN

**Vi skaffer penge
til gårde.**

København: Jarmers Plads 2,
1590 København V Tlf. (01) 12 53 00

Århus: Boulevarden 69,
8100 Århus C Tlf. (06) 12 53 00

Herning: Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00

Afd.kontor i Aalborg: Algade 38,
9100 Aalborg. Tlf. (08) 12 53 00

Afd.kontor i Odense: Jernbanegade 16,
5000 Odense. Tlf. (09) 12 53 00

Kreditforeningen Danmark

